

OPUS

KLASİK MÜZİK DERGİSİ

SADECE
OPUS'TA

EVREN KUTLAY YAZDI
2. MEŞRUTİYETİN
MÜZİKAL
COŞKUSU

OPUS ÖZEL

AYIN BESTECİLERİ:
STAMITZ VE LEBRUN

TARİHSEL BİR BALE: V. MURAD

AVRUPA'DA SESİMİZİ DUYURAN
LİRİK TENOR

Bülent Bezdüz

PIYANİST VE PİYANOSU

OPERANIN SESSİZ KAHRAMANLARI: REPETİTÖRLER

SIEMENS OPERA YARIŞMASI BİRİNCİSİ
DİLARA BAŞTAR

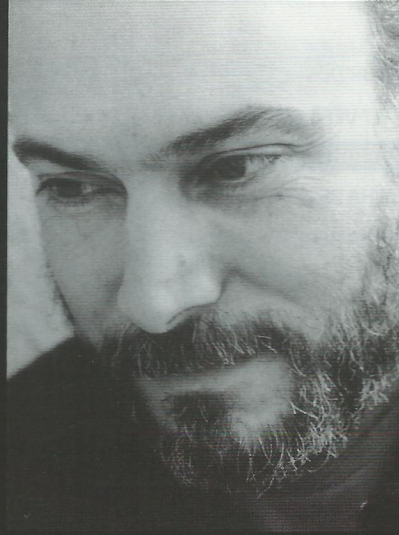
NİTELİKLİ MÜZİKÇİNİN ALANI: ODA MÜZİĞİ

BERLİN FİLARMONİ İSTANBUL'DAYDI

GENİŞ HI-FI SAYFALARI • KİTAP • CD/DVD ELEŞTİRİLERİ

Ekim 2012 Sayı 6 Fiyatı: 7 TL
www.opusklasikmuzik.com

EDITÖR'DEN

KEMAL KÜÇÜK

kemalkucuk46@gmail.com

Merhaba Değerli okurlarımız... OPUS'un 6. Sayısı ile karşınızdayız. Konserlerin ve müzik sektörünün festivaller dışında uykuya yatdığı sıcak yaz aylarında, planımız OPUS'u üç aylık bir yaz sayısı olarak yayınlamaktı. Dergimizin baskıya gireceği sırada ortaya çıkan çok önemli bir teknik sorun nedeniyle, baskıyı ertelemek zorunda kaldık. Ancak, abonelerimiz bu durumdan etkilenmeyecek ve onların bir yıllık aboneliği 12 sayı tamamlanincaya kadar sürecek.

Elinizde tuttuğunuz Ekim sayımızla birlikte yine her ayın 15'inde bayilerde olacağız. Ayrıca Ekim ayından itibaren, abone olan okurlarımıza, eski sayılarımızı hediye olarak veriyoruz. Böylece abone olan herkes OPUS'un eksiksiz bir koleksiyonuna da sahip olacak.

Bu sayımızın kapağını Avrupa'nın önemli opera kurumlarında yıllardır sergilediği performansı ile ses getiren Tenor Bülent Bezdüz. Son olarak Goteborg Operası'ndaki Geatano Donizetti'nin Lucrezia Borgia operasındaki üstün başarısı ile İsveç'in en önemli gazete ve dergilerinde büyük övgüler alan, Goteborg Posten'in Kapağını ayırdığı Bezdüz'ü ve

Ülkemizde hiç oynanmayan bu önemli operayı tanıtmak istedik. Bu vesileyle OPUS'un çok önemli bir yazar daha kazandığını da duyurmak istiyorum. Göteborg'da Bezdüz ile bu röportajı yapan Prof. Ömer Eğecioğlu opera tarihi üzerine önemli araştırmalar yapan, gölgede kalmış önemli bilgileri gün ışığına çıkaran değerli bir araştırmacı. Donizetti'nin Lucrezia'sı ile ilgili çok ilginç bilgiler içeren yazısını kapak konumuz içinde ayrı bir bölüm olarak okuyacaksınız. Bundan sonraki sayılarımızda Eğecioğlu'nun diğer çalışmalarına yer vereceğiz.

Bu sayımızda, çok ses getiren ve Türkiye'de ilk kez ele alınan Prof. Murat Tuncay'ın Darülbedayi'nin Operet Serüveni adlı yazı dizisi tamamlanıyor. Bundan sonra da Prof. Tuncay'ın diğer ilginç çalışmalarını da OPUS'ta okuyacaksınız.

Doğuş Çocuk Çocuk Senfoni Orkestrası 7. Yılı'nı kutluyor. Kuruluşunda yer aldığı orkestranın, varlık nedenine en uygun ve en anlamlı konserini de içeren kısa bir tarihini bu sayımızda sizlere sunuyoruz.

Son yıllarda özellikle klasik dönem eserlerindeki olgun yorumları ile çok başarılı olan genç piyanistimiz Emre Elivar'ın CD

kayıtlarında ve konserlerinde kullandığı piyanolar üzerindeki görüşleri, ünlü piyano markalarının ses dünyalarına ait ilginç izlenimler içeriyor. Piyanist ve Piyanosu başlıklı yazıyı, her konserde yabancı bir piyano ile çalmak zorunda olan piyanistlerin ve piyano tutkunlarının ilgiyle okuyacağına inanıyoruz.

Kanada'dan yazan Besteci-Müzikolog Babür Tongur Partitur adlı köşesinde Oda Müziği'nin geçmiş ve günümüzdeki önemini besteci gözüyle anlatıyor.

Piyanist Müzikolog Evren Kutlay, Müzikoloji bölümümüzde, bu kez "2. Meşrutiyetin Müzikal Coşkusu"nu belgeleriyle sizlere sunuyor. Müzikoloji disiplininin ülkemizdeki durumunu irdeleyen yazımızı da bu bölümde okuyabilirsiniz.

Opera -Bale Bölümümüzde, günümüzde çok revaçta olan Osmanlı temalı tarihi oyun, TV dizisi ve filmlerin arasında, dünya prömiyeri yapılan V. Murat Balesi'nin ve sanatçı kişiliği ile padişahlığı bir arada yürütemeyen v. Murat'ın ilginç öyküsünü Işık Noyan yazdı.

Kasım ayında yine dopdolu bir OPUS'ta buluşmak dileği ile...

Avrupa'da Sesimizi Duyuran Grammy ve Gramophone Ödüllü Lirik Tenor

BÜLENT BEZDÜZ

ÖMER EĞECİOĞLU

Mersin Devlet Opera ve Balesi baş solistlerinden olan ve uluslararası opera sahnelerindeki başarılı sahne hayatı ile büyük beğeni toplayan tenor Bülent Bezdüz, 1995'ten bu yana yurtdışında dünyanın en ünlü orkestraları, şefleri ve rejisörleriyle çalışmalarını sürdürüyor. Bezdüz, profesyonel yaşamına 1992 yılında Mersin'de başladıktan sonra 1995'ten günümüze dek hayatını kendi tabiri ile "yollarda" geçirdi. Yurtdışında aldığı övgüler, yer aldığı kayıtların layık görüldüğü ödüller, imzasını attığı ilkler - doğal tatlı sesi ve üstün tekniği ile birleşerek - uluslararası opera dünyasında Türkiye'nin ismini ve varlığını kanıtlayan kıvanç verici başarıları arasında yer alıyor. Kendisi ile bir söyleşi yapmak

fırsatı, Gennaro rolünü seslendirdiği Donizetti'nin romantik melodramı *Lucrezia Borgia*'sının İsveç'in Göteborg şehrinde 2012'nin Mart-Mayıs aylarındaki temsili ile mümkün oldu. Prömiyeri 31 Mart'ta yapılan ve 19 Mayıs tarihine kadar süren opera Göteborg'da 12 kez sahnelendi. *Lucrezia Borgia*'da Gennaro'yu seslendiren Bülent Bezdüz'e şehrin en büyük gazetesi *Göteborgs Posten* kültür ekinin kapağını ayırdı. Çeşitli yayınlarda Bezdüz hakkındaki övgü dolu eleştirilere bakılırsa Bezdüz Göteborg'u fethetti denebilir!

Göteborg Opera'nın 2011-12 sezonundaki seslendirilişinde *Lucrezia Borgia*'da baş rollerde *Lucrezia Borgia*- Katja Levin (soprano); *Gennaro*- Bülent Bezdüz (tenor); *Alfonso D'este*- Mats Persson

(bariton); *Maffio Orsini*- Ann-Kristin Jones (mezo soprano) yer alıyordu.

Göteborg Opera'nın 2011-12 sezonundaki *Lucrezia Borgia*'nın rejisi Alman rejisör Christof Loy'a ait. Bu rejideki tatsızlığı ve soğukluğu yaratan öğeleri teker teker anlatmak gereksiz. Loy'u daha önce 2011 Şubat ayında Los Angeles opera için sahnelediği Rossini'nin *Il turco in Italia* (*İtalya'da bir Türk*) operasında izlemiştim. Bu operanın rejisinin hiç de kötü olmadığını, hatta hoş esprilerle süslenmiş olduğunu söyleyeyim. Fakat Münih'te birkaç sezon Bayerischen Staatsoper'le verdiği temsili Göteborg'a taşıyan Loy, sevilmesi olanaksız bir *Lucrezia Borgia* yaratmış. Donizetti'nin içe işleyen trajik müziği ile kurgunun pek bir ilgisi olmadığını belirtmekle yetineyim. Bana

göre Loy'un yalın sahne yaklaşımı zaman, mekan, süreklilik, dekor ve kostüm kavramlarından sınıfta kalan bir reji. Ne kaldı geriye dersiniz, Donizetti'nin harikulade müziği ve sahnede ona hayat veren sanatçıların yetisi ve geniş soluğu var. Bir de usta şef Giancarlo Andretta'nın orkestraya hakimiyeti ve ses sanatçılarına gösterdiği saygı. Çok şükür ki Loy'un rejisi Donizetti'nin müziğine dokunamamış. Bu cins rejilerin tarihe karışmasından dünya operasının herhangi bir kaybı olmayacağını düşünüyorum.

Göteborg'daki temsillerin asıl kahramanı Bülent bezdüz'le bu temsillerin ışığında Grammy ve Gramophone ödülleri ile Avrupa'daki uzun soluklu başarılarının sırrını konuştuk.

Bundan önce Göteborg Operası'nda 2008-9 sezonunda Rodolfo (La Boheme) ve 2010-11 sezonunda Edgardo (Lucia di Lammermoor) olarak sahneye çıktınız. İsveç dinleyicisinden nasıl bir reaksiyon gördünüz?

Dünyanın her yerinde belli bazı operalar ilgi kaynağıdır. Örneğin Carmen'i, La Boheme'i, La Traviata'yı, Turandot'u sahneye koyarsınız, bu büyük hacimli ve ardarda aryalardan oluşan eserler dikkat çeker ve büyük ilgi görürler. La Boheme burada çok ilgi gördü. Reji çok anlaşılır ve güzeldi. Bu opera belli bir zamana ait olmayan, evrensel bir karakter taşıyor. Ben bunu Puccini'nin bir müzikali gibi görüyorum. Lucia di Lammermoor da İngiliz Ulusal Operası'nın yapıımıydı. Bunlar tabii muhteşem operalar. Benim klasik konulu ve daha ciddi mesajı olan eserlere zaafım olduğunu söylemeliyim. Örneğin burada ana noktalardan biri kadınların nasıl kullanıldığı - Lucia'da da ve Maria Stuarda'da da öyledir- zavallı Maria Stuarda'nın korkunç bir kaderi var.

Başkalarının güç savaşı uğruna harcanan kadınlar diyebilir miyiz?

GAETANO DONIZETTI

LUCREZIA BORGIA

GÖTEBORGSOPERAN

G

Evet. Ailelerin güç kazanması politik nüfuzlarını arttırmaları için kadınları kullanmaları, söz konusu. Bu bugün de böyle değil mi?

Göteborg opera ile olan ilişkiniz nasıl başladı?

2007'de Scottish National Opera ile Lucia di Lammermoor'u yapıyorduk. İskoçya'nın her yerinde ondört temsil verdik. Göteborg Opera'nın artistik direktörü Lise-Lotte Axelsson beni İskoçya'daki bu Lucia di Lammermoor temsillerinin birisinde izledi, doğrudan kulise geldi, 'Siz Bülent Bezdüz'sünüz değil mi?'

dedi, 'Evet' dedim, 'Size çok açık bir teklifte bulunacağım. Ben Göteborg operasının artistik direktörüyüm, ve ben sizin gelecek sene sahneye koyacağımız La Boheme'de yer almanızı istiyorum' dedi. Ben açıkça Göteborg'u pek bilmiyordum. İsmi tanıdık gelen bir yerdi ama nerede olduğuna pek emin değildim. Lise-Lotte kendinden çok emin bir şekilde 'Sizin için her türlü imkanı sağlarız' dedi. Önce beli bir ciddiyet olması için bunun ajansım aracılığı ile yapılmasının daha uygun olacağını düşündüm, ama sonra kabul ettim.

Bu ilişki nasıl gelişti?

Sonra La Boheme'i burada (Göteborg'da) sergiledik. Çok tuttu. Tekrar edildi ve iki kez yedişer temsil eklenerek uzatıldı. Bunların birisini Maria Stuarda'yı yapmakta olmam nedeni ile gerçekleştirilemedim. Bunun ardından bir sonraki sezonda yapılması düşünülen eserler hakkında benim de fikrimi sordular. 'İsterseniz bizi tanıştıran eseri, Lucia di Lammermoor'u yapalım' dedim. Birkaç sezon birden planlandığı için bir sonraki sezon için de ne düşündüğümü sordular. Ben de o zamanlar 7-8 yıldır söylemediğim bir eser olan Lucrezia Borgia'yı önerdim. 'Bu neden olmasın' dedim. Bu iki Bel canto eserin bana sorularak sahnelenmesi benim için büyük bir gurur kaynağı.

Yani İsveçli dinleyici sizi zaten seviyor. Onlarla Lucia ve La Boheme'e giden bir tarihiniz var.

Evet. Simon Boccanegra için istediler önümüzdeki sezon için ama benim kabul etmem ne yazık ki mümkün olmadı.

Lucrezia Borgia operasında dinleyici olarak sempati duyduğumuz karakter sizin seslendirdiğiniz Gennaro. Gennaro ve Lucrezia hakkında düşünceleriniz nedir?

Gennaro sürekli rüya ile gerçeklik arasında yaşayan bir genç. Annesiz büyümüş ve bir balıkçının yanına bırakılmış olmasının ezikliği, ergenlik dönemine giren her genç gibi dik başlılığı ve sevgiye olan duyarlı-naif özleminin hep altı çiziliyor.

Daha prologda, arkadaşları tarafından hırçın ve içine kapanık bilinen Gennaro, uyurken gelen kadının, annesi Lucrezia olduğunu bilmediği halde, içgüdüsel bir sezgiyle yakınlık hissetmesi, genel karakterinin dışına çıkarak, hayatının en gizli sırlarını çocuksu bir saflıkla anlatacak kadar yakınlık duyması ("Di pescatore ignobile") ne kadar uçlara gidebileceğinin işaretlerini veriyor. Çevresinde entrikalarıyla ve nefretle anılan bu kadına olan sevgisi, Gennaro'nun hayatı boyunca

Saniyorum ki rejisor bunu sahneye koyarken birkaç filminden etkilenmiş. Ben Göteborg'da bu eserin daha klasik bir şekilde sergilenmesini tercih ederdim. Nasıl bir reji olacağını bilmiyordum. Kostüm ve dekorun sadeliği, sanatçıların sırtına ekstra bir yük getiriyor. Örneğin üç saatlik eser boyunca ben neredeyse aralıksız sahnede olmak zorundayım. Bu oyunun akışına güç verirken yorumcuyu zorlayan bir durumdur!

Rejisörün boş dekorunda ve müzikle uyuşup uyumadığı tartışılabilir vizyonunda eğer sanatçılar iyi olmasaydı, salon gayet rahat boşalabilirdi değil mi?

Bizler biraz Asyalı biraz da Akdenizliyiz. Elmayı armudu dalından koparıp yemeyi

dakika uyur vaziyette kaldıktan sonra zorlu bir düete başlamak ("Che veggio") kolay değil. Kendinizi hazırlamanız, endişeli olmamanız gerekiyor. Sahnedeki dekorun sadeliğine aldanmadan bu sergilemede büyük bir masraf söz konusu. Bildiğiniz gibi, bu opera evi dünyanın en modern opera evlerinden biri. Bu temsilde sahne arkasında "Kan Merkezi" adı altında bir kiosk kurulmuş, sanatçılara sahnede kullandıkları kan renkli paketçikleri sağlıyor. Ayrıca perukacıların da iyi iş çıkarttığını söyleyebiliriz.

Siz şu anda profesyonel hayatınız içinde size uygun olan ses aralığını, size uygun olan eserleri inceleyip seçiminizi yapma durumundasınız. Birisi size gelip herhangi bir rol teklif ettiği zaman bunu geri çevirip kabul etmediğiniz oluyor mu?

Elbette. Zaten iyi bir sanatçı haddini bilmelidir, değil mi?

Evet, çok doğru söylüyorsunuz. Dinleyicinin her zaman düşündüğü bir şeyi sanatçının kendisinden duymak ne güzel bir şey!

Şöyle söyleyeyim. Ben böyle bir kararı alırken birkaç kriterim var. Herşeyden önce kendime olan saygı söz konusu. Tanrı'nın bana verdiği yetiyi en iyi şekilde kullanma özeni de diyebiliriz buna. 45 yaşındayım, 17 yıldır yollardayım, 23 senedir de sahnedeyim. Bu sene 24'ü bulacak. Bu süreç bana zaten yoğurdu üfleyerek yemem gerektiğini öğretti. Ben de büyük eserleri, *Il Travatore*'yi, *Cavaradossi*'yi - ki belki önümüzdeki birkaç sene içinde söylerim - bunları ben de

çok istiyorum ama bir kendime, eserin bestecisine ve seyirciye büyük saygım var. Onun altında ezilen kişi olarak görünmek istemem. Ve tabii ki bağırın adam olmayı hiç istemem.

Sanatçının kendini bilmesi kadar önemli birşey yoktur sanırım. Bu çok önemli bir nokta.

Evet. Bu zaten bütün insanlar için de geçerli olmalı. Benim 20 yılı aşkın süredir Polonyalı bir hocam var, Roman Werlinski, 'La Scala'da Cavaradossi yapacağına Mersin'de *La Boheme* yap, sesin için daha iyi' der. Ben de buna inanıyorum...

Gennaro'yu daha önce Marsilya'da seslendirmiştiniz. Bu iki değişik prodüksiyon

Rejisör Christof Loy'un *Lucrezia Borgia*'sından bir sahnə. Göteborg, İsveç. (Foto: Mats Becker).

özlemini çektiği annesi olması, beklenti ve umut ile başlayan opera, elbette ki labirentler çıkmazında daha dramatik bir hal alıyor. Dekordan değilse bile, kostümlerden anlaşılacağı gibi, Gennaro ve arkadaşları asi ve sisteme başkaldırmaya eğilimli bir okul çetesi gibi sahnelenmiş. Borgia ailesi, kökleri İspanya'ya dayanan, İtalyanlar'ın yüz karası olarak bilinen kötülükle, mal ve nüfuz kazanmış hatta tarihte, Cem Sultan'ın öldürülmesiyle bile ilişkilendirilen bir aile. Güç kazanmak için (her dönemin vazgeçilmezi) dini kullanan, rakiplerini ve düşmanlarını zehirleyip öldürmekten kaçınmayan bir taşeron!

Rejisörün bu operaya yaklaşımını ve Gennaro'da yaratmaya çalıştığı karakter üzerinde ne düşünüyorsunuz?

seven insanlarız. Bizde güneş sekiz ay tutulacak kadar avucumuzda iken, Orta ve Kuzey Avrupa'da sekiz ay hayal edilesidir. Tabii bazı eserlerin defalarca sergilenmiş olması da opera evlerini farklı reji arayışlarına sürüklemekte. Özellikle Almanya'da daha fantasti türünde algılandığı için bize doğal gelmeyen yaklaşımlar beğeniliyor. Bu bir yere kadar *La Boheme*'de de böyleydi, Lucia'da da buna yakındı.

Bu temsilin hazırlığı kolay oldu mu sizin için?

Hayır. Çok uzun süre ve yoğun bir çalışma gerektirdi. Eser tamamen Gennaro karakterinin hayallerinde yaşandığı için rejinin gerektirdiği şekilde neredeyse sürekli sahnede olmanın çok yorucu olduğunu söylemeliyim. Sahnede onbeş

üzerine birkaç söz söyleyebilir misiniz?

Marsilya'da da rejisör Almandı. Bu eserin sergilenmesinden sonra çok şaşırıldığım ve beni çok üzen bir şey oldu. Alkışa çıktığında Fransız seyirci rejisörü yuhaladı. Bizi deliler gibi alkışladılar, ama rejisörü yuhaladılar.

Bu Marsilya temsilinde rejisörün Alman olmasından mı kaynaklanıyordu dersiniz?

Evet, bu politik birşey olabilir. Marsilya'nın insan profili çok değişik. Orası başka bir eyalet gibi aslında. Kendine has bir karakteri var. -Teksas gibi diyelim-. Oradaki insanların yapısı ile ilgili olabileceği gibi rejinin yaklaşımının da etkisi oldu sanırım. O sergilemede Orsini ile Gennaro arasında sanki değişik bir ilişki olduğu havası yaratılmıştı. Bu gibi rejileri Almanya'da daha fazla seviyorlar. Cinselliğin daha fazla karıştığı ve eşcinselliğin ve bazı fantazilerin ön plana çıkarıldığı yaklaşımlar. Çok fazla cinsellik kullanılıyor. Eserler belki de defalarca sergilendiği için alternatif bir rejisi ilginç geliyor olabilir.

Benim bildiğim kadarıyla ne Victor Hugo'nun oyununda ne de Romani'nin librettosunda böyle bir eşcinsellik iması yok değil mi?

Haklısınız. Ama Marsilya'da, rejideki fantazi yaklaşım sadece bundan ibaret değildi. Buna benzer başka değişiklikler de yapılmıştı.

Buradaki prodüksiyonda eseri siz ve Mats Persson (Alfonso) taşıdınız. Lucrezia'yı seslendiren Katya Levin ile daha önce çalışmış mıydınız?

Hayır çalışmamıştım. Ama Mats ile aynı sahneyi daha önce de paylaştık. Mats sesinin timbre'ını çok beğendiğim bir sanatçı. Risk almayı bilir. Zaten Bel canto dediğimiz şey bu değil mi? İpin üzerinde yürümek!

Bir seçme yapacak olsanız Gennaro rolünde sizi en çok etkileyen arya hangisi?

Benim favorim birinci düetteki arya "Di pescatore ignobile". İkinci perdenin başında söylediğim arya ise sahnede aslında hiç söylenmiyor. Sahnede performanslarında sadece Kraus (İspanyol tenor Alfredo Kraus, 1927-1999) yaptı bunu. "T'amo qual s'ama un angelo," Ivanov adlı bir Rus tenor için Donizetti tarafından eserin prömiyerinden on yıl kadar sonradan yazılmış olan bir arya. Ben

bunu söylememek için çok direndim. Eser zaten performans sınırlarını zorluyor, bu da üstüne tuz biber ekliyor benim için.

Yanılmıyorsam en büyük alkışı burada aldınız!

Bunu temsili izleyen birinden duymak mutluluk verici. Bu eser aynı rejisi ile 2009 yılında Münih ve Viyanada sergilendi. O kadar çok da temsil yapılmadıkları halde Ivanov'un aryası kullanılmadı. Benim burada yapacağım temsil sayısı oldukça fazla. Bu büyük bir risk almayı gerektiriyor. Ama her zaman hayır denilemiyor, hele ki seyirciden de kabul görmüşse.

"T'amo qual s'ama un angelo"yu çok etkili söylediyinizi tekrar belirtiyim.

Teşekkür ederim.

geçiyor. Burada dinlenmek de gerekiyor ama rejinin buna izin vermesi lazım.

Eminim ki müzikseverlerin merak ettiği bir konu 20. yüzyılın büyük tenorları arasında size en çok hitap edenin hangisi olduğu. Bu konuda bizi aydınlatır mısınız?

Ben hayatımda iki sesin karışımını ideal olarak almışumdur. Bunlardan birisi Franco Corelli'nin sesindeki o genişlik ve tizlere giderken verdiği konfor duygusu. İnsana ancak bir enstrümanın verebileceği doğallık. İkinci olarak Luciano Pavarotti'nin akademik söyleyişi. Ben Pavarotti'yi hepsinden ayrı bir yere koyuyorum. Bana göre Pavarotti gelmiş geçmiş en akademik şarkıcıdır. Doğru dürüst nota bilmediğini biliyor muydunuz? Hiç bir zamana sesini zorlayıp

Lucrezia Borgia (Katya Levin) ve Gennaro (Bülent Bezdüz) Göteborg Opera'nın Lucrezia Borgia'sında. (Foto: Mats Backer).

Gelelim Lucrezia'nın operanın en sonunda yer alan kabaleti "Era desso il figlio mio" ya. Bu da her zaman seslendirilen bir arya değil. Hatta Donizetti ve Romani bu final aryasını dramatik olarak yersiz bulmuşlar. Gerçekten de eserin dramatik akışına zıt gelen bir gelişme. Bir kadın kendi zehirlediği oğlunun ölümünden sonra böyle gösterişli bir hava ortaya koymaz. Ne yazık ki eserin prömiyerinde Lucrezia'yı seslendiren diva Henriette Méric-Lelande'nin bitmez tükenmez kaprisi nedeni ile bugün bu arya operanın sonunda yer alıyor. Biraz yama gibi olmuş diyebilir miyiz?

Bu doğru. Biraz yama niteliğinde. Ama Lucrezia Borgia tenor için de kolay değil. Gerçek bir lirik tenor için yazılmış, hem aşağısı hem de yukarısı olan. Tenorun en zor pasajlarında, sürekli Fa diyez - Sol 'da

aşacak eserler söylememiştir. Örneğin Aida'yı çok sonralar söylemeye başlamıştır. Kraus da öyledir. Stüdyoda kayıt elbette yapabilirsiniz ama sahnede büyük bir orkestranın yoğun armonisi içerisinde kendinizi duyurmanız için özel bir sesiniz olması gerekir. Pavarotti'nin ses rengi değişmez. Onun bir notasını bir aryadan diğer bir aryaya taşısanız aynı olduğunu görürsünüz.

Akademik de bu demek oluyor zaten, değil mi?

Evet.

Sir Colin Davis ile kazandığımız Grammy'nin sizin için özel bir anlamı var mı? Bu ödülün önemini müzikseverlere nasıl anlatırız?

Benim için çok özel bir anlamı yok. Bunu

benim anlamlandırmam zaten doğru olmaz. Elbette bir işi yaparken hedef olarak alınan değer bir ödül değil, işinizi hakkıyla yapmak olmalıdır. Ben gidip eğer Londra'da Colin Davis ile Londra Senfoni Orkestrası'nı sadece izlemiş olsaydım, o salonda, o atmosferde olmak bile benim için bir ödül olurdu. Dinleyiciler ellerinde partiturlarla geliyorlar. Böyle yetişmiş bir seyirci. Siz bu kadronun bir üyesi olarak kayıt yapıyorsunuz, dünyanın en seçkin sanatçıları ile beraber çalışıyorsunuz, bu eğer çalışmanıza ödül verilme bile çok güzel birşey. Ödüle layık görülmesi ise ekstra bir gurur vesilesi.

Bunu takiben aldığımız diğer ödüllerden bahsedebilir misiniz?

Colin Davis ile beraber olan kayıt başrol olmayan bir ödül. Gerçekte bu eser iki Grammy birden kazandı. Ondan sonra 2006'da *Falstaff* da Grammy ödülü kazandı. Bu eserdeki rolüm meşhur bir aryası da olan eserin en ağırlıklı tenor rolü.

Geçen sene de bir ödül kazandınız değil mi?

Evet. *Gramophone* dergisi tarafından verilen 2011 Yılı Opera Ödüllerinden en iyi opera kaydı ödülü, benim de Pylades rolünü seslendirdiğim, Rossini'nin *Ermione* operası kaydına verildi. Bu eserde Londra Flarmoni Orkestrasını David Parry yönetiyordu.

Türkiye'deki sanat hayatınızla yurt dışındaki temsillerinizi planlama konusunda güçlükler çıkıyor mu karşınıza?

Elbette. Örneğin bu sene yurt için repertuarın programlama güçlükleri nedeni ile Dijon'da *La Traviata* ve Oslo'da *La Boheme*'i yapamadım. Bunun yanı sıra CSO ile yılbaşı konseri güzel oldu. Yurt dışı temsillerimin ülkemizi tanıtmaya açısından da başarılı olduğunu düşünüyorum. Benim birincil görevim sahneye çıktığım zaman üzerime düşen görevi hakkıyla yapmaktır.

Gelecek sezon için planlarınız nedir?

Moskova'da *Maria Stuarda*, Oslo'da *I Capuleti e i Montecchi*, ve büyük bir ihtimalle Amerika Birleşik Devletlerinin Washington eyaletinde *La Boheme*.

Doğum gününüzü kutlarken bu vesileyle güzel bir haberdan bahsetmek isterim. Öğrendiğimize göre Semiha Berksoy Opera Vakfı tarafından verilen 2012 opera ödülünde en başarılı erkek sanatçı ödülüne layık görüldünüz. Sizi gönülden tebrik eder, başarılarınızın devamını dilerim Bülent Bey.

GEOTANO DONIZETTI VE TARİHTE LUCREZIA BORGIA

Lucrezia Borgia konusu değişik açılardan incelenebilir. Herşeyden önce 15. yüzyılın sonu ile 16. yüzyılın başında yaşamış olan Borgia ailesi var. Daha sonra 19. yüzyılın başında ünlü Fransız yazar Victor Hügo'nun kaleme aldığı *Lucrece Borgia* adlı oyun var. Türkçe'ye de isim herhalde Fransızca'dan *Lükreş Borjiya* olarak girmiş. Daha sonra Hügo'nun oyununu temel olarak alarak librettist Felice Romani'nin yazdığı İtalyanca libretto bizi operaya ve Donizetti'ye getiriyor. Romani ile *Anna Bolena* (1830) ve

L'elisir d'amore (*Aşk İksiri*) (1832) gibi başarılı operalarda da birlikte çalışmış olan Donizetti, bu işbirliğine *Lucrezia Borgia* ile devam etti.

Borgia'lar İtalya'ya İspanya'dan gelmiş bir aileydi. Tarihe merhamet bilmez katiller ve sapıklar olarak geçtiler. Bir süre neredeyse bütün İtalya'yı korku içinde yaşattılar. Baba Rodrigo Borgia, 1456 yılında kardinal oldu; skandal- larla dolu gençlik yıllarından

sonra 1492'de Alexander VI ismi ile Papa seçildi. Bu seçimi rüşvet ve tehditlerle sağlamıştı. Cem Sultan'ı Sultan II. Bayezid'a karşı uzun süre rehin tutan grup seks meraklısı bu Papa'nın gayrimişru dört de çocuğu vardı. Oğullarından Cesare Roma'da kardinal, Giovanni İspanya'da Gandia Dükü, Geoffredo ise Napoli Prensi oldu. Rodrigo'nun tek kız çocuğu Lucrezia'nın (1480 -1519) bu korkunç ailenin saltanatındaki görevi nüfuzlu soylularla evlenmekti.

İnsanoğlu'nun belli bir tabakanın belirgin özelliklerini tek bir kişide toplayarak kalıplaştırma eğilimi vardır.

Lucrezia Borgia'nın yaşamının da bir efsane niteliğine bürünmesinin nedeni bu olsa gerek. Öyle ki artık cinayet ve merhametsizliğin simgesi olarak zehirli «Borgia şarabı» özel bir anlam kazanmış. Düşmanlarını zehirleyen kadınlar tarih boyu Lucrezia'nın kişiliğinde düşünülüp temsil edilmiş. İşin ilginç yanı düşmanları tarafından bile Lucrezia'nın hiç bir zaman bir cinayet ile suçlanmadığı.

Victor Hügo, başarılı oyunu *Lucrece Borgia*'nın önsözünde eserin tarihi gerçeklere dayanmadığını ve hayal mahsulü olduğunu açıkça belirtiyor.

Ama Ferrara Düşesi'nin imajına düşen leke Donizetti'nin *Lucrezia Borgia*'sı ile kat kat artmış olmalı. Bugün adının yaptığı çağrışım siyahlara bürümlü, akıllara hançer, zehirli şarap kabı ve cinayet getiren korkunç ve acımasız bir yaratıktır. Popüler tarihin bir yazar ve bir besteci tarafından bu kadar etkilenmiş olması az görülür birşey.

Lucrezia'nın yaşamı 1501'de dördüncü kocası Ferrara Dükü Alfonso d'Este ile evlenme öncesi, ve daha sonra 1519'a kadar yaşadığı Ferrara'daki hayatı olarak ikiye ayrılıyor. Genç kız 13 yaşında Vatikan ve Milano arasında ittifak sağlamak amacıyla Sforza Dükü ile evlendirildi. Bu üstelik Lucrezia'nın ilk değil ikinci evliliğiydü! Evlilik Papa tarafından bozuldu. Bir sonraki eşi Napoli kralının oğlu Don Alfonso oldu. Don Alfonso, Lucrezia'nın kardeşi Cesare tarafından huzurunda boğdurularak öldürüldü. Dördüncü ve son evliliği ise 1501'de gerçekleşti. 1502'de Ferrara'ya kocasının yanına

Felice Romani'nin 1833 Lucrezia Borgia libretto'sunun kapağı.

giden Lucrezia, öldüğü 1519 yılına kadar pek suya sabuna dokunmadan Ferrara Düşesi olarak yaşadı. Mezarının nerede olduğu bilinmiyor.

Operanın ikinci perdesinde yer alan Negrone sarayındaki toplu zehirlenme sahnesine benzer bir olay Borgia'ların tarihinde gerçekten yaşandı. Kendisine karşı gelen Paolo ve Francesco Orsini, Liveretto, Vitellozzi ve Petrucci adlı soy-lularla barışmak bahanesi ile kendilerini sarayında yemeğe davet eden Cesare, ziyafetten sonra hepsini boğdurtarak öldürdü. Olayın olduğu 1489'da Lucrezia yedi yaşında olduğu için bu katliamla tabii ki bir ilgisi yok. İşkence ve cinayeti yönetiminde günlük olağan şeyler yapan bu hırslı, frengili, ve merhametsiz zorba, Makyavel'in hayranlığını kazanıp «Prens» kitabına ilham kaynağı oldu. Bir süre Leonardo da Vinci'nin patronluğunu yaptı. Lucrezia'nın kardeşleri Cesare ve Francesco ile ve hatta öz babası Rodrigo ile ensest ilişki yaşadığı da dile getirilir. Kardeşi Giovanni'nin esrarengiz ölümünde Cesare'nin parmağı olduğu düşünülüyor.

Donizetti'nin Lucrezia Borgia'sı

Donizetti yirmibeş senelik profesyonel yaşamında yetmiş yakın opera besteledi. Milano'da ilk büyük başarısı 1830 yılındaki *Anna Bolena* ile gelen besteci bunu 1832'de *L'Elisir D'amore* ile takip etti. *Lucrezia Borgia*'nın La Scala prömiyeri ise 26 Aralık 1833'de yapıldı. Eğer *L'Elisir d'amore* Romani ve Donizetti işbirliğinin komik opera alanında en etkili örneği ise, *Lucrezia Borgia* da bu işbirliğinin romantik melodrama olarak en üstün örneği sayılır.

Victor Hügo'nun *Lucrece Borgia* oyununu 1833'ün 2 Şubat tarihinde Paris'te sahnelenmişti. Donizetti'nin librettisti Romani, librettosunun önsözünde Hügo'nun yoğun düzyazısını kısaltıp şiir haline getirmekte çektiği güçlükleri dile getiriyor. Romani, librettosunu 1833 Kasımı sonunda bitirdi. La Scala idaresi Donizetti ile *Lucrezia*'nın kontratını 10 Ekim 1833'de imzalamıştı. Operanın provalarının yapılması ve 26 Aralıkta La Scala'da temsil edilmiş olması zaten hızlı çalışması ile bilinen Donizetti'nin bu operayı birkaç ay geçmeyen kısa bir sürede bestelediğini vurguluyor.

Prömiyerinde *Lucrezia* 33 kez temsil edildi. Fakat konusunun skandal niteliği nedeni ile ve sansürün yasaklaması yüzünden İtalya'da ikinci kez sahnelenmesi ancak üç sene sonra gerçekleşebildi - o zaman da başka bir mekana taşınmış ve karakterler değiştirilmiş olarak. *Lucrezia*

Borgia'nın bu değişik versiyonlarının isimleri arasında *Alfonso di Ferrara*, *Eustorgia da Romano*, *Giovanna I di Napoli*, *Elisa da Fasco*, *Nizza di Grenata*, ve *Dalinda*'yı sayabiliriz.

Operanın Paris'te 27 Ekim 1840 tarihinde ilk temsili ise başka bir skandala neden oldu. Victor Hügo müzikten bir şikayeti olmadığını ama Romani'nin dizelerinin Etienne Monier tarafından tekrar Fransızcaya çevirilmiş halini kabul edemeyeceğini söyleyerek protesto etti, açtığı davayı da kazandı. Bundan sonra eserin Fransa'da sahnelenmesi *La rinnegata* adı altında başka bir zaman ve mekana taşınmış olarak yapıldı.

Hikayenin trajedi yanı, bu kadar kanlı ve ölüm dolu olması, Donizetti için de operanın şok etkisi nedeni ile tutulacağını hissettirmiş olmalı. Opera'daki en dramatik anlar Lucrezia'nın maskesinin çıkarılması, Lucrezia'nın cezalandırılmasını istediği kişinin oğlu Gennaro olduğunu anlaması, kulisten gelen ve Orsini'nin neşeli şarkısını bölen çan sesleriyle rahiplerin monoton korusu, ölmekte olan Gennaro'nun Lucrezia'nın oğlu olduğunu öğrenmesi. Bütün bu olaylar, Donizetti'nin müziği ile dramayı gerginleştirdiği yerler. Yüksek gerilimli yapısı ile eserde romantik operanın en yüce örneklerinden birini buluyoruz. Donizetti'nin dramatik müziği sahnede ki aksiyonu omuzlarında ileriye taşıyor; mutsuzluk ve karamsarlığın ip uçlarını olaylar olmadan önce müzikte hissettiriyor.

Osmanlı'nın İzmir ve İstanbul'unda Lucrezia Borgia

Lucrezia Borgia'nın, operayı 20 yaşında iken dinlemiş olan Verdi üzerinde de büyük etkisi olmuş. Özellikle *Rigoletto* için ilham kaynağı olduğu düşünülüyor.

Bu arada 20. yüzyılın unutulmaz Lucrezia'ları arasında Montserrat Caballé, Leyla Gencer, Beverly Sills, Joan Sutherland gibi isimlerin olduğunu belirtmek gerek.

Donizetti'nin *Lucrezia Borgia*'sının İsveç'te ilk sahnelenmesi başkent Stockholm'de 1849 yılında gerçekleşmiş. 2011-12 sezonundan önce Göteborg'daki ilk temsili ise şehrin eski opera salonu

Stora Teatern'de 1864 yılında olmuş. Eserin dünyanın belli başlı merkezlerinde ilk seslendirme tarihleri ise şöyle: Venedik ve Floransa 1838; Viyana, Londra, Madrid, Budapeşte, Berlin 1839; Paris 1840; Atina, Varşova 1843; New York, Moskova 1844. Osmanlı İmparatorluğu'na bakacak olursak, *Lucrezia Borgia*'nın İstanbul prömiyerinin Perda İsveç'ten beş sene önce, 1844 Aralık ayında yapıldığını görüyoruz. Bu performansta Lucrezia'yı Polani, Gennaro'yu ise Zilioli seslendirmiş. Hatta bundan bir sene önce, yani 1843'te, operanın İzmir'de sahnelenmiş olduğuna dair kayıtlar da var.

Venedik'te başlayan ve Ferrara'da devam eden hikaye 16. yüzyılın başlarında geçiyor. Prolog ve iki perdeden oluşan operanın konusu kısaca şöyle.

Prolog: Venedik'te Gennaro yakın arkadaşı Maffio Orsini ve diğerleri ile eğlenmektedir. Karşılaştığı ve ilgisini çeken gizemli kadının Lucrezia Borgia olduğunu öğrenir. Gennaro bir balıkçı tarafından büyütülmüştür ve Lucrezia'nın gayrimeşru çocuğu olduğunu bilmemektedir.

1. Perde: Ferrara'da Lucrezia'nın dördüncü eşi Dük Alfonso, Gennaro ile Lucrezia arasında bir ilişkiden şüphelenmektedir.

Ferrara'ya gelen Gennaro ve arkadaşları eğlenirken Gennaro, Borgia'lara olan nefretini göstermek için Dük'ün sarayının girişindeki emblemi bozarak «ORGIA» yapar. Lucrezia kocasından bu hakaretin intikamını ister, ama suçlunun

Gennaro olduğunu bilmemektedir. Alfonso huzuruna getirdiği Gennaro'ya zehirli şarap içerir. Lucrezia oğluna bir panzehir verir ve şehirden derhal ayrılması için yalvarır.

2. Perde: Gennaro şehirden ayrılmadan Orsini ve diğer arkadaşlarının ısrarı ile Negrone sarayında bir ziyafete katılır. Lucrezia ile alay eden gençler şarap içip eğlenmektedirler. İçeriye giren Lucrezia içtikleri şarabın zehirli olduğunu ve bu nedenle öleceklerini söyler. Ama oğlunu aralarında görünce dehşete kapılarak salonu boşaltır, Gennaro'ya yine bir panzehir verir. Hiç bilmediği annesinin bir Borgia olduğunu öğrenen Gennaro panzehirin arkadaşlarını kurtaramayacağını anladığı zaman içmeyi reddederek yere ölü yığılır. Onu öbür dünyaya takip eden üzerine kapanan Lucrezia'dır.

Lucrezia'nın 4. kocası Dük Alfonso ile evlenmesinin ardından 1502 tarihinde basılmış bir madalyon.